

بوهنتون اسلام
پوهنځی شرعیات و قانون
برنامه ماستری تفسیر و حدیث

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

تفسیر موضوعی
سوره مبارکه (فاطر)
رساله ماستری

مصنف: سید نفیب الله "مفکر"

اشراف: دکتر نصیر من الله "مجاهد"

سال: 1442 هـ ق 1399 هـ ش

پوهنتون سلام
پوهنځی شرعیات و قانون
برنامه ماستری تفسیر و حدیث

امارت اسلامی افغانستان
وزارت تحصیلات عالی
معینیت امور علمی

تفسیر موضوعی سوره مبارکه (الفاطر)

(رساله ماستری)

محصل: سید نقیب الله "مفکر"

اشراف: دکتور نصر من الله "مجاهد"

سال: 1442 هـ ق 1399 هـ ش

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پوهنتون سلام

پوهنځی شرعیات و قانون

دیارتمنت تفسیر و حدیث

بورده ماستری

تصدیق نامه

محترم سید نقیب الله ولد شمس الحق ID: نمبر SH-MST-98-527 محصل دور پنجم تفسیر و حدیث که رساله ماستری خویش را زیر عنوان: تفسیر موضوعی سوره مبارکه فاطر به روز یکشنبه ۸ تاریخ ۱۴۰۱/۱۱/۹ هـ ش موفقاته دفاع نمود، و به اساس بررسی هیات تحکیم مستحق ۹۰ (نمره به عدد) نود پورک (نمره به حروف) گردید.

موفقیت شان را از الله متعال خواهانیم.

اعضای هیات تحکیم:

ردیف	نام استاد	عضویت	امضاء
۱	دکتور اصحاب الله او اب	عضو هیات	
۲	دکتور عبدالباری حمیدی	عضو هیات	
۳	دکتور نصرمن الله مجاهد	استاد رهنا و رئیس جلسه دفاع	

معاون علمی

آمر بورده ماستری

خلاصه سوره

محور اصلی این سوره مبارکه را موضوع توحید الله متعال و امور خاصه آن که تعلق به یکتا پرستی تعلق دارد تشکیل میدهد، که ابتدا به این اشاره صریحی دارد که تنها و تنها الله متعال پیداکننده تمام امور کائنات، و تحت حکم روای آن فرمان می برند، و بدون حکم و اراده آن هیچ کاری کرده نمی توانند، و در برابرنا شکری و تکذیب مستمره مرجع دیگری هم ندارند.

و به ادامه بزرگی قدرتهای آن مورد دیگری از جمله زنده نمودن بعد از مرگ استکسی دیگری موصوف به این صفات شده نمی توانند که آیات 5 - 8 به آن اشاره صریحی دارند.

سپس هدف اساسی که اثبات یکتا پرستی است برای سرکوب کردن منکرین و معاندین توحید ضمن اثبات بعث بعد از مرگ، و مراحل خلقت و پیدایش انسانها و عدم مساوی بودن نعمتهای الله متعال در میان بحر ها و بالای آن، و پی در پی آمدن شب و روز تماما علامه و نشانه بر قدرتهای بی پایان آن است.

و در عین حال هیچ نوعی از امور کائناتی مطلب نیا فریده شده است، بلکه حتما دارای غرضی آفریده شده است و هیچ گاه مطلب بدون حل نیازمندی به دست نخواهد آمد، یگانه مالک و صاحب نیازمندیهای تمام امور کائنات تنها و تنها الله متعال است و به هیچ صورت از آن بی نیاز شده نمی توانند.

و هم چنان اثبات یکتا پرستی الله متعال با دلایل نقلی و عقلی ضمن بیان مثالهای گوناگون، از جمله باریدن آب از آسمان و زنده نمودن انواع میوه های زمین، و متفاوت بودن رنگهای کوهها، پخشی و بلندی آنها، و عدم مساوی بودن انسانها، جنبنده ها، حیوانات و غیره از لحاظ جنس، صنف، رنگ و غیره..

و حتی متفاوت بودن بنده های الله متعال به انواع مختلف ستم کننده بر نفس خویش، میانه رو، و پیشی کننده به کارهای نیک، و بیان باداش آنها در آخر نتیجه کار و عمل.

و همچنان هر آن کسی که در برابر حقایق چشم دید، و گوش شنید، ضد، و عناد کند نماید عاقبت و خاتمه آن به زنده گی همیشگی و دائمی که هرگز از آن نجات نمی یابند، و سرانجام چانس خویش را از دست داده خائب و تاوانی خواهد ماند.

در آخر در وقتیکه پرده های حقائق دریده شود حق به حقداران سپاریده شود آنهاى که در برابر نعمتهای الله متعال تکبر، و ناسپاسی کرده اند با یکدیگر منازعه و مناقشه بی هوده می داشته باشند که هیچ نتیجه را ببار نخواهد آورد.

در آخر فرموده شد که الله متعال از بسیاری کاستیهای بنده های خویش درگذری میکند، ورنه اگر مؤاخذه کند هیچ جنبه را در روی زمین نمی گذاشت، و مهلت آنها تا یک وقت مقرر است و این حکمت را غیر از الله متعال کسی دیگری نمی داند.

واژه های کلیدی: سوره، فاطر، تفسیر، تفسیر موضوعی.

فهرست موضوعات

عنوان صفحه

مقدمه 8-1

تمهید

(مفاهیم و کلیات)

مبحث اول

تعریف تفسیر موضوعی

مطلب اول: معنا و مفهوم تفسیر: 10

الف: تعریف تفسیر در لغت 10

ب: تعریف تفسیر در اصطلاح 10

مطلب دوم: معنا و مفهوم کلمه موضوع: 11

الف: تعریف موضوع در لغت: 11

ب: تعریف موضوع در اصطلاح 11

مطلب سوم: تعریف تفسیر موضوعی: 11

مطلب چهارم: اقسام تفسیر موضوعی: 12

قسم اول: تفسیر موضوعی مصطلح یا کلمه واحد در قرآن کریم 12

قسم دوم: تفسیر موضوعی واحد در قرآن کریم 14

قسم سوم: تفسیر موضوعی یک سوره در قرآن کریم 15

مبحث دوم

معرفی اجمالی سوره مبارکه (فاطر)

16.....مطلب اول: مشخصات سوره فاطر.

16.....الف: نام گذاری سوره مبارکه فاطر.

16.....ب: وجه تسمیه این سوره.

16.....ج: محل نزول این سوره.

17.....د: تعداد آیات این سوره.

17.....ه: خصائص و فضائل این سوره.

18.....و: مضمون و محتوای این سوره.

19.....ز: محور اساسی سورت مبارکه فاطر.

21.....مطلب دوم: مناسبت و ارتباط این سوره به سورهما قبل آن (سوره سباء).

21.....مناسبت و ارتباط اول.

21.....مناسبت و ارتباط دوم.

22.....مناسبت و ارتباط سوم.

22.....مناسبت و ارتباط چهارم.

23.....مناسبت و ارتباط پنجم.

تفسیر موضوعی سوره مبارکه (فاطر) این سوره به هفت مقاطع تقسیم شده است

39-25.....مقطع اول: آیات (1- 4)

52.....دلایل بر قدرت الله (جل جلاله) و ذکر نعمات آن.

26.....تفسیر اجمالی آیات:

- 26..... دلیل عقلی اول:.....
- 30..... دلیل عقلی دوم:.....
- 32..... دلیل عقلی سوم:.....
- 35..... دلیل چهارم: اثبات رسالت رسول الله صلی الله علیه وسلم و تسلیت به آن.....
- 37..... رهنمایی های آیات این مقطع.....
- 38..... مناسبت این مقطع با محور سوره.....
- 53-40..... **مقطع دوم: آیات (8-5)**.....
- 40..... تحذیر از محبت دنیا و فریب شیطان.....
- 41..... مناسبت این مقطع با مقطع قبلی.....
- 42..... تفسیر اجمالی آیات:.....
- 43..... دشمنی شیطان با انسانها.....
- 45..... سرانجام دو گروه.....
- 46..... فریب خوردن انسان به چیزهای باطل و بی هوده.....
- 50..... ارتباط این مقطع با محور اصلی سوره.....
- 53..... رهنمای های آیات این مقطع.....
- 71-54..... **مقطع سوم: آیات (14-9)**.....
- 54..... دلایل قدرت الله متعال (جل جلاله) بغرض اثبات بعث.....
- 54..... مناسبت این مقطع با مقطع قبلی.....
- 54..... اثبات بعث بعد الموت (زنده شدن بعد از مرگ).....

- 55.....تفسیر اجمالی آیات:
- 55.....دلیل عقلی اول:
- 58.....راه عزت و سرانجام مکرکننده گان
- 61.....مراحل خلقت انسان
- 61.....الف: دلیل عقلی دوم:
- 63.....ب: دلیل بر کمال علم الله متعال (جل جلاله)
- 65.....عالم بحر ها و افلاک
- 65.....ج: دلیل عقلی سوم: بر اثبات وحدانیت الله
- 69.....پس معبود کسی است که دارای چنین اوصاف باشد
- 70.....مناسبت و ارتباط این مقطع با محور سوره
- 70.....رهنمای آیات این مقطع
- 82-72.....**مقطع چهارم: آیات (15 - 26)**
- 72.....انسان ها از خالق خویش بی نیاز شده نمیتوانند
- 73.....مناسبت و ارتباط این مقطع با مقطع قبلی
- 74.....تفسیر اجمالی آیات:
- 78.....دو اشیاء متضاد باهم برابر نیستند:
- 80.....تسلیمت به رسول الله (صلی الله علیه وسلم)
- 81.....مناسبت و ارتباط بین مقطع و محور سوره
- 81.....رهنمایی های آیات این مقطع
- 97-83.....**مقطع پنجم: آیات (27 - 35)**
- 83.....اثبات توحید بادلایل عقلی و نقلی

- 84.....مناسبت وارتباط این مقطع با مقطع قبلی.
- 85.....تفسیر اجمالی آیات:
- 85.....متفاوت بودن رنگ ها, میوها, انسانها, کوه ها, حیوانات, و غیره.
- 85.....دلیل عقلی اول:
- 90.....قرآن کریم بهترین نعمت الله به بندگانش
- 96.....مناسبت بین مقطع و محور سوره.
- 97.....رهنمای آیات این مقطع.
- 106-98.....**مقطع ششم: آیات (36- 39)**
- 98.....تهدید کفار و ذکر احوال آنها در آتش.
- 100.....مناسبت وارتباط این مقطع با مقطع قبلی.
- 100.....تفسیر اجمالی آیات:
- 100.....تهدید کفار و ذکر احوال آنها در آتش.
- 103.....دلایل و شواهد بزرگ بر قدرت الله متعال (جل جلاله).
- 105.....مناسبت وارتباط این مقطع با محور سوره.
- 106.....رهنمایی های آیات این مقطع.
- 115-107.....**مقطع هفتم: آیات (40- 45)**
- 107.....مناقشه مشرکین در مورد عبادت بت ها و انکار آنها از توحید و رسالت.
- 107.....مناقشه مشرکین.
- 108.....مناسبت وارتباط این مقطع با مقطع قبلی.

108.....	تفسیر اجمالی:
110.....	اسباب و وسائل که مانع ایمان و اسلام آوردن برای شخص واقع میگردد.....
112.....	تشویق و ترغیب به سیر و نشانهای قدرتهای بی پان الله متعال (جل جلاله) بغرض پند و عبرت.....
112.....	حلم، گذشت و لطف مهربانی خداوند متعال (جل جلاله) بالای مخلوق و بندگان خویش.....
112.....	مناسبت و ارتباط میان مقطع و محور سوره.....
113.....	رهنمای آیات این مقطع.....
114.....	مناسبت میان اول سوره و آخر سوره.....
116.....	خاتمه:
117.....	اول: نتیجه گیری:
118.....	دوم: پیشنهادات:
119.....	سوم: فهرس:
122.....	فهرست آیات:
123.....	فهرست احادیث:
125.....	فهرست أعلام:
126.....	فهرست مصادر و مراجع:
129.....	Summary

اول: نتیجه گیری

سوره مبارکه (فاطر) یکی از جمله سوره های مکی قرآن کریم بوده که حاوی موضوعات مهم عقیدتی چون توحید رسالت و معاد است، موضوعات متذکره در سائر سوره های قرآن کریم به عبارات مختلف و متنوع و شیوه های مختلف مطرح گردیده اند، با در نظر داشت موضوعاتی را که این سوره احتوا کرده است و تفسیر و تشریح موضوعات متذکره به شکل موضوعی آن در روشنایی آیات دیگر قرآن کریم و احادیث نبی کریم صلی الله علیه و سلم به نتایج ذیل دست می یابیم.

- 1- متفاوت بودن خلقت ملائکها، از سیاق آیه (1) سوره فاطر، قرآن کریم فهمیده میشود که زیادت در خلقت عام و شامل است بطور مثال زیادت در حسن صورت، در چشم، زبان، عقل، فکر، جرات قلب، سماحة نفس و غیره.
- 2- با حذر داشتن از شیطان چونکه شیطان دشمن تمام انسانها است و آنها را فریب میدهد و از راه راست منحرف میگرداند.
- 3- کسانیکه به الله متعال کفر ورزیدند از برای ایشان در آخرت عذاب سخت است، و آنانیکه ایمان آوردند و عمل نیک را انجام داده اند از برای ایشان پاداش بزرگ است.
- 4- هدایت و رهنمای فقط و فقط از آن الله متعال (جل جلاله) است و همچنان ضلالت و گمراهی فقط و فقط از آن الله متعال (جل جلاله) است.
- 5- عزت و ذلت همه از جانب الله متعال (جل جلاله) است.
- 6- هر داعی تا حد توان خویش به دعوت مکلف و مأمور است و باید از صبر، تسبیح، و نماز در مقابل سختی ها استعانت جوید.
- 7- تمام مراحل خلقت انسانها به امر الله متعال (جل جلاله) سپری میگردد.
- 8- قرآن کریم به عنوان بزرگترین وسیله پند و اندرز انسان ها است.
- 9- انسانها به سبب مال و ثروت مغرور و فریب نخورند.
- 10 - فرار از قضا و قدر الله (جل جلاله) جهل و نادانی است.
- 11- تمام مخلوقات بسوی الله (جل جلاله) محتاج و نیاز مند هستند.
- 12- جواب از جرم فردی است هیچ کس جواب کسی دیگری را الله (جل جلاله) داده نمی تواند.

13- مؤمن و کافر هرگز برابر شده نمی توانند.

14- وقت و عمر بلند ترین و باارزش ترین چیزی در امورات زندگی است.

دوم: پیشنهادات

بعد از تکمیل رساله میخوام در اخیر به شکل مختصر پیشنهادیه ذیل را خدمت رهبری دانشگاه سلام تقدیم نمایم.

1- از مقامات محترم دانشگاه سلام میخوام تا فرصت های بیشتر تحصیلی را به جامعه ما مساعد نمایند.

2- برنامه ماستری را ارتقا داده و برای محصلین خویش زمینه مافوق ماستری (دکتورا) را در این دانشگاه فراهم سازند.

3- کتاب خانه این دانشگاه را به یک کتاب خانه معیاری و مجهز به سطح کشور ارتقا دهند.

4- به همه کسانی که از برنامه ماستری فارغ میشوند، توصیه شود تا تفسیر موضوعی سوره های قرآن کریم را به عنوان رساله ماستری خویش انتخاب نمایند، تا یک تفسیر موضوعی مکمل از قرآن کریم به زبان های ملی کشور به جامعه تقدیم شود.

بخاطر دسترسی به متن کامل این تحقیق مراجعه شود به:

پوهنتون سلام، کتابخانه مرکزی چهار راهی گل سرخ، سرک کلوله پشته

و یا هم به ایمیل آدرس ذیل تماس گرفته شود:

salamresearchcentre@salam.edu.af